

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301)**Sammanfattning**

Remisspromemorian *Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan* föreslår ett antal revideringar i befintliga lärarutbildningar samt en förordningsändring i syfte att:

- 1) öka kvaliteten i lärarutbildningarna
- 2) öka antalet lärare i skolan.

De åtgärder som föreslås för att dessa syften ska uppnås är:

- 1) En ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare och tydligare fokus på examensmålen
- 2) Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan förtydligas
- 3) Utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas
- 4) En struktur för samverkan kring utbildningen till lärare och förskollärare
- 5) Antalet lärarledda timmar inom utbildningen ska redovisas och följas upp
- 6) En försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning för personer med en tidigare examen
- 7) Ändringar i befintlig kompletterande pedagogisk utbildning
- 8) En mer flexibel grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass, 1-3 eller 4-6 som (kan) omfattar svenska som andraspråk och modersmål

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer förslaget att utformningen av den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) ska förtydligas (2). Vi stödjer huvudsakligen förslag 2, 3, 4 och 8. Vi stödjer inte förslagen 1, 5, 6 och 7.

Ställningstaganden och motiveringar

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer *inte* förslaget om en ny förordning för lärarutbildning och förskolläraryt utbildning (1).

Det finns delar i förslaget som är positiva, exempelvis att förslaget skulle göra examensbeskrivningen för lärarutbildningen mer likvärdig övriga utbildningars i högskoleförordningen. Idag utmärker sig lärarutbildningen genom en hög grad av detaljreglering, exempelvis med ett högt antal lärandemål. En ny förordning skulle dock inte innebära en förändring i sak, detaljregleringen kvarstår i den nya förordningen och vi bedömer att det finns en risk att ytterligare detaljstyrning av utbildningen möjliggörs genom den separata förordningen: ”Eftersom behovet av en mer detaljerad styrning av lärarutbildningen inte är helt förenligt med examensbeskrivningarnas syfte föreslås att regleringen av lärarutbildningens olika delar flyttas från examensbeskrivningen till en egen förordning” (s. 103). Vi noterar också att förslaget inte förhåller sig till sektorns pågående diskussion i frågan (se SUHF:s arbetsgrupp för examenordningsfrågors rapport *En examensordning i lärosätenas regi*, 2021).

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer *inte* förslaget om en försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) för personer med en tidigare examen (5), *inte heller* förslaget om ändringar i befintlig kompletterande pedagogisk utbildning (6).

Det är djupt motsägelsefullt att regeringen föreslår en kraftigt förkortad KPU för ämneslärarexamen och grundlärarexamen samtidigt som man föreslår en rad åtgärder för ökad kvalitet i den reguljära lärarutbildningen, och samtidigt som sakkunniga i UKÄ:s kvalitetsgranskningar av landets lärarutbildningar sett stora behov av kvalitetsförstärkningar avseende såväl utbildningsvetenskap som ämneskunskaper. Å ena sidan föreslås nu att mer lärarledd tid behövs i lärarutbildningen för att höja kvaliteten tillsammans med tydligare krav på både UVK och VFU. Å andra sidan föreslås en snabb och kraftigt förkortad lärarutbildning, där studierna i utbildningsvetenskap minskar med två tredjedelar och den verksamhetsförlagda utbildningen med en tredjedel. Dessutom föreslås sänkta behörighetskrav genom att en flexibel och generös hållning ska råda kring vilka ämneskunskaper som ska vara behörighetsgivande till utbildningen. Enligt förslaget kräver utbildningen en tidigare akademisk examen, men de tidigare akademiska studierna behöver inte vara relevanta för yrket eller täcka de undervisningsämnen som ingår i examen. I realiteten innebär detta att någon med examen i företagsekonomi eller biomedicin kan antas och efter ett års utbildning ha behörighet att undervisa i svenska, engelska och SO i förskoleklass och årskurs 1-3 eller årskurs 4-6. Förslaget om förändringar i befintlig KPU riskerar att få samma konsekvenser. Även personer som har ämneskunskaper i ett undervisningsämne som har sådan relevans för det undervisningsämne som ämneslärarexamen avser att omfatta ska kunna anses motsvara poängkraven för särskild behörighet. Redan inom befintlig KPU ser vi en problematik med att studenterna blir underkända i VFU på grund av bristande ämnesdidaktiska kunskaper. Förslaget riskerar att förvärra den problematiken. Också här blir förslaget kontraproduktivt i förhållande till de kvalitetsförstärkande åtgärder som föreslås för den reguljära utbildningen.

Det är inte bara motsägelsefullt utan problematiskt att ställa krav på måluppfyllelse med hög kvalitet i den reguljära lärarutbildningen samtidigt som man skapar en förkortad utbildning, med lägre kvalitetskrav och sämre förutsättningar att upprätthålla god kvalitet. Sammantaget innebär förslaget att Sverige kommer att ha en reguljär lärarutbildning där det ställs höga krav på lärosätena för att behålla eller erhålla examenstillstånd, parallellt med en kraftigt förkortad lärarutbildning som inte omfattas av samma kvalitetskrav. Förslaget sker utifrån förhoppningen att fler lärare ska examineras och göras behöriga för undervisning i skolan. Det är dock tveksamt hur detta faktiskt kommer att bli effekten på lång sikt. Förslaget löper uppenbar risk att devalvera de reguljära utbildningarna med risk för minskat söktryck och i det långa loppet färre examinerade lärare.

I stället för att satsa på att göra läraryrket attraktivt föreslås en genväg för att producera fler lärare utan att beakta vad detta kommer att ha för konsekvenser för kvaliteten i den svenska skolan och för läraryrket på lång sikt.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer inte förslaget att antalet lärarledda timmar inom utbildningen ska följas upp (5).

Det är positivt att förstärkningen av kvaliteten i lärarutbildningen och förskolläraryrket, i form av höjt ersättningsbelopp, har permanentats. Förstärkningen gjordes initialt för att man iakttagit ett lågt antal undervisningstimmar inom utbildningarna. Under försöksperioden har satsningen utvärderats och lärosätena har redovisat att förstärkningen har bidragit till kvalitet i utbildningarna genom ökad lärarledd tid (s. 117 och avsnitt 3.6). Vi menar att regeringen därmed bör kunna dra slutsatsen att förstärkningen har haft avsedd effekt och ha tillit till att lärosätena kommer att använda den permanenta förstärkningen i samma syfte även i fortsättningen. Vi ställer oss frågande till varför en särskild redovisning och uppföljning av ett permanentat ersättningsbelopp ska ske för lärarutbildningarna när motsvarande inte görs för övriga utbildningar och ersättningsbelopp.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer huvudsakligen förslagen att utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen ska förtydligas (3), samt förslaget att lärosäten ska ha en samverkansstruktur kring lärarutbildningen (4).

Vi vill dock göra följande reservationer kring delar av förslagen:

- *Det är ett gemensamt ansvar för lärosäten och skolhuvudmän att utbilda lärare och förskollärare (s. 116)*
Vi stödjer utvecklingen mot ett gemensamt ansvarstagande, men ser inte att förslaget innehåller några åtgärder som reglerar detta *gemensamma ansvar*. Det anges att ett gemensamt ansvarstagande ska regleras genom att en ny förordning ska innehålla bestämmelser om att *lärosätet* ska ha en struktur för samverkan kring utbildningen till lärare och förskollärare, skolhuvudmännens ansvar saknar dock motsvarande reglering.
- *”Det bör därför anges i den nya förordningen att lärosätena ska sträva efter att särskilt yrkesskickliga lärare och förskollärare används i den verksamhetsförlagda utbildningen” (s. 110)*
Vi ser det som positivt att särskilt yrkesskickliga lärare lyfts fram, men det finns ett problem i att lägga ansvaret för detta på lärosätena. Ett lärosäte har inte mandat att styra tjänstefördelningen på en skola, tillsättandet av handledare inom VFU är rektors ansvar. Stiftelsen Högskolan i Jönköping tillämpar idag VFU-skolor enligt övnings-skolemodellen och kommunerna har i samband med avtalsskrivande inte accepterat våra föreslagna skrivningar om att särskilt yrkesskickliga lärare ska användas i handledning av VFU.
- *”Eftersom alla lärosäten numera har, eller har fått medel för att bygga upp, en verksamhet med övningsskolor och övningsförskolor ska alltså samtliga lärosäten använda sig av övningsskolor och övningsförskolor inom ramen för den verksamhetsförlagda utbildningen.” (s. 111-112)*
Det är positivt att medlen permanentas. En reflektion är dock medlen föreslås baseras på hur många studenter som ingick i försöksverksamheten under åren 2014–2019. Beräkningsmodellen innebär att lärosätena får olika tilldelning utifrån ett studentantal som inte längre är aktuellt.
- *”Därför bör det nu ske en vidareutveckling av verksamheten med övningsskolor och övningsförskolor på så sätt att verksamheten ska ge studenterna inblick i praktiska forskning. Det ska alltså vara ett krav-även detta ska tillses av lärosätena.” (s. 113)*

Vi finner det mycket angeläget att vidareutveckla verksamheten med övningsskolor så att studenterna får en inblick i praktisk forskning och förståelse av den praktiska forskningens betydelse för skolutveckling och verksamhetens kvalitet. Vi ser inga hinder i att en sådan vidareutveckling blir ett krav, ej heller inte att det finns en samverkan kring detta. Dock behöver en sådan samverkan inte nödvändigtvis ske inom ramen för kurser i VFU. Det är, som vi ser det, möjligt att lägga samverkan om praktisk forskning även inom en ämnes- eller UVK-kurs. Det är också anmärkningsvärt att detta krav ställs utan att ett riktat forskningsanslag allokeras till lärosätena. Permanentningen av ULF-försöket som nämns ger inga garantier för att alla lärosäten med lärarutbildning ges förutsättningar att bedriva den praktiska forskning som förslaget kräver.

- *”Därtill bör övningsskolornas ledning, organisation och undervisning samt kvalitets- och utvecklingsarbete hålla god kvalitet. Detsamma bör gälla för förskolor som ska vara övningsförskolor. Detta bör anges i den nya förordningen. Lärosätena bör säkerställa att de krav som ställs på verksamheten är uppfyllda genom att till exempel ingå en överenskommelse med skol-huvudmännen.”* (s. 112)

Det är problematiskt att en lärosätena åläggs en kontrollfunktion i relation till de skolor man ska samverka med. Samverkan bygger på en ömsesidighet och detta sätts ur spel om den ena parten kontrollerar den andra. Skolan har sin egen tillsynsmyndighet och det är oklart i förslaget hur lärosätets kvalitetsbedömning ska förhålla sig till denna.

- *”Lärosätena ska nu ska eftersträva en hög koncentration av studenter vid varje övningsskola eller övningsförskola, till skillnad från bör i den tidigare regleringen.”* (s. 112)

Det kommer inte vara möjligt att uppnå hög koncentration i mindre kommuner såvida man inte ”tvångsplacerar” studenter där. Detta kan leda till att mindre kommuner utesluts från VFU-samverkan, vilket i sin tur kan leda till ökad sårbarhet för VFU-verksamheten eftersom belastningen på de större kommunerna blir ännu högre än vad den är idag.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping stödjer huvudsakligen förslaget att grundlärarutbildningen med inriktning mot F-3 och 4-6 ska kunna omfatta svenska som andraspråk och modersmål.

Vi vill dock göra följande notering kring förslaget:

- Förslaget att ytterligare ämnen ska kunna ingå i en grundlärarexamen innebär kan få konsekvensen att färre lärare blir behöriga i andra ämnen i de ämnen som idag ingår i utbildningen.
- För inriktningen F-3 kan förslaget att behörighet kan nås genom att kombinera kurser i svenska med svenska som andraspråk till en omfattning av 30 högskolepoäng innebära att studenter som väljer svenska som andraspråk kommer att läsa färre antal poäng i svenska, med risken att deras kunskaper i läs- och skrivutveckling blir för grundläggande för att kunna undervisa de första årskurserna.

I detta ärende har prorektor Mats Jackson beslutat. Marie Öhman har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också enheten för utbildning och enheten för samverkan vid Högskolan för lärande och kommunikation deltagit.

Mats Jackson
Prorektor, Jönköping University